

DRAGUTIN BORANIĆ

(1870–1955)

Prof. Dragutin Boranić je ugledao svijet (19. XII. 1870.) u Hrv. Zagorju (Donji Kraj kod Marije Gorice), gdje se starosjedioci hrvatski kajkavci miješaju sa starim došljacima čakavcima, koji se tu još do dana današnjega vrlo primjetno ističu svojim čakavskim elementima, a u drugu ruku svi Hrvati s ovu stranu Sutle žive u najužim odnosima sa Slovencima onkraj Sutle i jedni na druge utječu. Starinom napola dinarskog podrijetla, izrastao iz ove zagorske sredine, razvita sluha za govor svojih zemljaka, nosi prof. Boranić taj smisao za jezik i njegove osobine kroz čitav život i svoj filološki životni put.

Po završenoj pučkoj školi prelazi na gimnazijske nauke u Zagreb, a onda nastavlja na Filozofskom fakultetu u Zagrebu studij hrvatske i slavenske filologije. Već je tada privukao pažnju nastavnika slavistike pa se intenzivnije odaje tom studiju, napose hrvatsko-srpskoga jezika. Poslije završenih studija i pored službe na srednjim školama u Osijeku, Vinkovcima i Zagrebu radi i naučno, sprema za doktorat (1899.) disertaciju »O refleksivnim glagolima u hrvatskom jeziku«. To ga vodi sve bliže budućem njegovu visokoškolskom nastavničkom pozivu, pri čemu ga podupire i daje mu pobuda prof. T. Maretić. Tako postaje 1906. habilitirani privatni docent na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, čime se počinje taj smjer dugotrajne filološke i nastavničke djelatnosti prof. Boranića na hrvatskom sveučilištu. Tu postaje i vanredni profesor (1909), pa redovni (1912), do 1941., kada je umirovljen. Godine 1945. je reaktiviran i na kraju 1947. trajno umirovljen.

Na naučnom filološkom području ogleda se prof. Boranić s nekoliko temeljitih naučnih rasprava: spomenutom disertacijom »O refleksivnim glagolima u hrvatskom jeziku« (Rad Jug. akad., knj. 140.), »Onomatopejske riječi za životinje u slavenskim jezicima« (Rad Jug. akad., knj. 178.) pa poslije duljega vremena i radom o Vukovu i Daničićevu prijevodu biblijskih citata (Daničićev zbornik, Beograd 1925.); istom se temeljitošću odlikuju i drugi njegovi radovi sa područja filologije (na pr. »Ekavski govor« – Nastavni vjesnik 1921/22). No osim čisto jezikoslovnih radova i interesa prof. Boranića nije mu ni književnost ostala po

DRAGUTIN BORANIĆ
(1870–1955)

strani (u mladosti daje zaokružen rad o M. A. Reljkoviću, objelodanjen u »Narodnim novinama« 1898.). Suraduje i drugim priložima u »Narodnim novinama«, pa u »Nastavnom vjesniku«, kojemu je nekoliko godina i urednik. A u mladim se danima približio kao slavist i pjesništvu prevodeći sa češkoga (napose J. Vrchlickoga) pa se odvažio i na vlastito pjesničko stvaranje – od kojega je kao trajniji plod ostala poznata pjesma »Slovenec i Hrvat« (poslije preudešena u »Slovenec, Srb, Hrvat«).

No ime prof. Boranića znano je prije svega po mnogim izdanjima »Pravopisa«. Nastavivši nastojanje svoga prethodnika, hrvatskog pravopisca dr. Ivana Broza, prima u naslijeđe njegov »Hrvatski pravopis« (prvo izd. 1892.) i sprema nova izdanja. G. 1921. daje svoje novo samostalno prvo izdanje »Pravopisa hrvatskoga ili srpskog jezika«, iza kojega slijedi niz daljih do posljednjega izdanja 1951. Jedva bi se moglo pravo ocijeniti, koju je ulogu odigrao taj priručnik u razmaku od prvoga Brozova izdanja (i onoga, koje je prof. Boranić priredio) pa do posljednjega današnjega. Kako je dobro poznato, cijele su se generacije, napose intelektualaca, njime služile, i to je pomagalo imao pri ruci svatko, kome je god nametalo zvanje, dužnost ili baš osjećaj, da mu jezik treba biti čist i skladan, pravopis dosljedan i logičan. Prof. Boranić ga je u tom nizu izdanja i mijenjao i dotjerivao, i zanimljivo je uspoređivati danas prva izdanja njegova s posljednjim. Ako i ima dosta promjena u pojedinostima, mora se ipak u cjelini razabrati jedinstvenost u okviru jezika Vuk-Daničićeva, a to je ono, što je uistinu dalo neku postojanost našem pravopisu i književnom jezičnom izražaju. Što danas jezik i pravopis novina i ostale književne proizvodne često upravo vidno odskae razmjerno čist i dosljedan u poredbi prema prošlosti (i kraj svih još sada nemilih pojava), može se bez sumnje zahvaliti u prvom redu tom »Pravopisu« i danas već velikoj četi učenika i sljedbenika prof. Boranića, koji su na tom temelju bili odgojeni.

U vezi s ovim smjerom njegove djelatnosti prof. Boranić imenovan je i u povjerenstvo za nazivlje mjesta u Hrvatskoj i Slavoniji (1906–1919), a kao jedan od prvih naših stručnjaka za nazivlja ulazi poslije i u komisiju za naučnu terminologiju i nomenklaturu (1926–1941), obrađuje povjerenu mu građu, pa su pod njegovom redakcijom i izdane »Zoološka terminologija i nomenklatura« (Beograd, 1932) i »Botanička terminologija« (Beograd, 1934).

Još kao mlad cijenjen stručnjak filolog ulazi prof. Boranić i u Jugoslavensku akademiju znanosti i umjetnosti 1907. kao dopisni član, postaje redovni član 1924., a od 1926. i njen književni tajnik sve do 1941.

U Jugoslavenskoj akademiji namijenjen mu je, pored ostalog, već u prvom početku osobit zadatak, koji vrši duge decenije do smrti: uređivanje »Zbornika za narodni život i običaje Južnih Slavena« i vođenje »Odbora za folklor«. Taj smjer rada postaje vidna brazda u životnom djelu prof. Boranića. U prvo vrijeme (1902/1903) uzima ga tadašnji privremeni urednik »Zbornika« iza dr. A. Radića, prof. T. Maretić, za svojega uredničkog druga, povjerava mu sve više posao uređivanja te edicije, a 1904. (iza 8. knjige) preuzima uredništvo sam prof. Boranić.

U 24 knjige (upravo 45 svezaka) toga »Zbornika«, koje je uredio prof. Boranić, nakupljeno je veliko mnoštvo etnografskoga blaga hrvatskoga, a uz to i nešto srpskoga i slovenskoga, pa i bugarskoga. Nije lako ocijeniti, koliko je naučno blago objelodanjeno u tim knjigama »Zbornika«, koje su se našle kao publikacije Jugoslavenske akademije po stručnim knjižnicama gotovo čitavoga svijeta, da služe kao svoje vrste etnografska riznica. A »Zbornik« je publikacija, kojoj je on posvetio, s nekim prekidima u vrijeme i poslije Prvoga i Drugoga svjetskog rata, blizu 50 godina rada. I što je »Zbornik« poznat i tražen ne samo u domovini, nego i izvan njenih granica, a napose uvažavan u slavenskom naučnom svijetu, znatan dio zasluge za to ide prof. Boraniću. Kao urednik nije imao uvijek lak posao. Bilo je vremena, kad je pritjecalo radova malo i slabih i moralo se s tim zadovoljiti; no čim se u uredništvu »Zbornika« sletjelo veće mnoštvo novih i dobrih etnografskih priloga, mogao je urednik birati i u takvim godinama dati doista i zanimljive i naučno vrijedne sveske ove publikacije. U mlađim danima prof. Boranić revno vodi brigu oko »Zbornika« održavajući veze s brojnim suradnicima etnografima i s onim stalnim i ustrajnim i s prolaznim pokušavačima. Rado je prihvatio svaku ponudenu suradnju, usmjerivao rad suradnika, koliko je bilo najnužnije, taktično i umjereno. Iz njegove korespondencije ove vrste izići će zacijelo na vidjelo zanimljivih svjedočanstava o tome. Znao je poduzeti i koje putovanje, kad je trebalo opremiti neki važniji rad u »Zborniku« ilustracijama (na pr. monografiju o Poljici).

Ne može biti sumnje, da je velika šteta, što prof. Boranić nije kraj svega ostalog navedenog djelovanja smogao više vremena i mogućnosti da se posveti i folklorsko-etnološkim radovima. Ima ih samo nekoliko (u samom »Zborniku«), no i ti pokazuju, kako mu je interes bio živ za različne pojave i pitanja narodoznanstva, napose iz prošlosti. Tu objelodanjuje sad jedan prilog o nekoj zanimljivoj đakovačkoj ljekaruši pa drugi o nekim samoborskim pjesmama i njihovu podrijetlu (oboje u 20. knjizi), sad prilog o podacima iz života turskih sužnjeva pa dalji o vragovima i vješticama (oboje u 17. knj.). Plodovi toga njegova zanimanja znali su se čuti i sa njegove katedre povezani s lingvistikom, (na pr. o slavenskoj kući) – pa je tu gdje kome palo na tlo prvo sjeme budućega rada u ovoj nauci. Njegovi književni referati u »Zborniku« iz nove narodoznanstvene literature nisu bili samo suhoparna prepričavanja (kao ni radovi A. Radića, njegova prethodnika u uređivanju »Zbornika«) i oni su često upravo primjer, kako se s pravom mjerom, a zdušno i informativno može čitaču predati sadržina neke publikacije, gotovo kao da ju je pročitao. Tome sličan zadatak povjeren je bio prof. Boraniću i u »Slavenovedeniju« akademije nauka u Petrogradu (1905/6) i u »Roczniku slawistycznym« u Krakowu (1909/10). Nema sumnje, da je sva ta djelatnost njegova dala povoda da bude izabran za dopisnoga člana »Slovanského ústavu« u Pragu (1935).

Tako je ovaj hrvatski naučenjak neko po stoljeća ustrajno kročio dvjema putovima dviju blizih disciplina: jednim jezikoslovnim i drugim folklorsko-etnografskim. Dok je njegova djelatnost na području hrvatsko

-srpske filologije, napose njegovo značenje za hrvatski pravopis, često prikazivana i ocjenjivana, drugi onaj njegov smjer djelatnosti ostajao je manje primijećen. Etnografiju odnosno folkloristiku nije on nikada zastupao službeno na sveučilištu. Ali se za to njegovi bivši slušači sa zadovoljstvom mogu sjetiti, da je znao posegnuti i za kojom etnografsko-folkloškom temom i dati je doduše u skromno sažetu obliku, ali tim ipak upravo primjetno osvježiti svoju katedru i proširiti vidike i interese svojih slušača, a dati i ne jednu korisnu pobudu. Teme ove vrste davao je i prihvatao kao seminarske radove, pa i kao disertacije, prelazeći tim doduše, gotovo kradom, strogi službeni okvir svoje katedre, ali izvan svake sumnje na korist naše nauke i naučnoga podmlatka.

I pod stare dane prof. Boranić nije besposlen. Kontrola radova oko velikoga Akademijskog rječnika, čitanje i ocjenjivanje različitih rukopisa, briga za dalje uređivanje sada obnovljenoga »Zbornika za narodni život i običaje južnih Slavena« i predsjednička dužnost u »Odboru za folklor i antropogeografiju« (»Odboru za narodni život i običaje«) – svim je tim zaposlen posljednjih godina života, tako reći do pred samu smrt (1. IX. 1955.), koliko tome nije smetalo već započeto deveto desetljeće života i boljetice, koje su ga pratile kao i davno već oslabljeni vid.

Milovan Gavazzi